

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Τίτλος:

«Η μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στην παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση»

Συγγραφή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

Εφαρμογή: ΧΑΡΙΤΩΝ ΜΑΔΕΝΛΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2. 5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η μορφή του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στην παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση

Δημιουργία σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Εφαρμογή σεναρίου

Χαρίτων Μαδενλής

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Γενικό Λύκειο Μακροχωρίου

Χρονολογία

Από 02-03-2015 έως 05-04-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα

Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής ζώνης:

Ιστορία

Χρονική διάρκεια

11 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα προβολών.

Εκτός σχολείου: δημόσια βιβλιοθήκη

II. Εικονικός χώρος: —

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου χρειάστηκε να είναι εξοικειωμένοι οι μαθητές και ο διδάσκων με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Αντικειμενικοί λόγοι που αφορούσαν στη μη δυνατότητα διάθεσης του εργαστηρίου δεν επέτρεψαν τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου, όπως προβλεπόταν στο συνταγμένο σενάριο, με αποτέλεσμα την αναπροσαρμογή των στόχων. Ωστόσο, οι ατομικές εργασίες που ανατέθηκαν στους μαθητές για το σπίτι απαιτούσαν σύνδεση στο διαδίκτυο και ευχέρεια στη χρήση εφαρμογών Η/Υ, όπως: προγράμματα δημιουργίας χρονογραμμής και εννοιολογικών χαρτών.

Για την εκπόνηση των δραστηριοτήτων χρειάστηκε να γίνει χρήση συγκεκριμένης βιβλιογραφίας που αφορούσε στη μορφή και τη δράση του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου, του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου.

Όσον αφορά στην υλικοτεχνική υποδομή χρησιμοποιήθηκε μόνο κατά την πρώτη ώρα εργαστήριο πληροφορικής εξοπλισμένο με τουλάχιστον έξι υπολογιστές, καθώς και η αίθουσα προβολών του σχολείου. Επίσης, μέρος του σεναρίου εφαρμόστηκε στους χώρους της Δημόσιας Βιβλιοθήκης της περιοχής.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Χαρίτων Μαδενλής, Η μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου στην παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

Κατερίνα Φωτίου, [Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση. Νεοελληνική Λογοτεχνία](#), 2011. (Αξιοποιήθηκε ο πίνακας με τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που υπάρχει στο παραπάνω σενάριο.)

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο προέβλεπε την επιλογή από τους ίδιους τους μαθητές των βιβλίων βυζαντινής ιστορίας που θα μελετούσαν, προκειμένου να παρουσιάσουν τη δράση του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου, Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, και τη στάση του ιστορικού απέναντί του. Επίσης, οι μαθητές εξέτασαν ποιήματα που εμπνέονται από τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, εντοπίζοντας τα μέσα με τα οποία η παραδοσιακή και η μοντέρνα ποίηση αναδεικνύουν το θέμα στο οποίο αναφέρονται και συγκρίνοντας το ιστορικό κείμενο με το λογοτεχνικό ως προς την παρουσίαση ενός ιστορικού προσώπου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Συχνά οι μαθητές αντιμετωπίζουν το μάθημα της Ιστορίας ως κατεξοχήν μάθημα αποστήθισης, καθώς η από καθ' έδρας διδασκαλία δεν αφήνει περιθώρια αυτενέργειας των μαθητών και κριτικής αντιμετώπισης των ιστορικών πηγών (Καλόγηρος, 2012). Κατά την εφαρμογή του σεναρίου, έγινε προσπάθεια να ενθαρρυνθούν οι μαθητές, εργαζόμενοι ως μικροί ιστορικοί, να επιλέξουν το υλικό που θα μελετούσαν προκειμένου να κατανοήσουν την υποκειμενική διάσταση στη συγγραφή της ιστορίας.

Έτσι οι μαθητές τις πρώτες ώρες του σεναρίου, με καθοδήγηση του διδάσκοντα, επέλεξαν ιστορικά βιβλία, προκειμένου να εξετάσουν τη δράση του τελευταίου βυζαντινού αυτοκράτορα τα τελευταία χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ως την Άλωση της Πόλης. Προσεγγίζοντας κριτικά τις ιστορικές πηγές εντόπισαν τις πληροφορίες που σχετίζονταν με το θέμα της έρευνάς τους και επιβεβαίωσαν την άποψη του ιστορικού συγγραφέα για την ιστορική μορφή που αποτελούσε αντικείμενο εξέτασης του σεναρίου. Έγινε προσπάθεια, με διακριτική καθοδήγηση του διδάσκοντα, να επιλεγούν ιστορικές πηγές που παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και εκφράζουν είτε θαυμασμό για τη γενναιότητα και την αυτοθυσία του είτε αμφισβήτηση της στάσης του την κρίσιμη περίοδο της Άλωσης της Πόλης. Ο στόχος ήταν να γίνει κατανοητή από τους μαθητές η υποκειμενική θεώρηση των ιστορικών γεγονότων και μορφών από τους ιστορικούς ερευνητές.

Στη συνέχεια του σεναρίου οι μαθητές εξέτασαν παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο. Εξετάζοντας τα ποιήματα αυτά και διαπιστώνοντας τα μέσα με τα οποία η παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση παρουσιάζουν το θέμα στο οποίο αναφέρονται, οι μαθητές κατανόησαν τη διαφορά του επιστημονικού από τον λογοτεχνικό λόγο: ο πρώτος στοχεύει στην πληροφόρηση και εξακρίβωση της ιστορικής αλήθειας, ο δεύτερος κυρίως στην τέρψη του αναγνώστη.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν τη μεγάλη ευθύνη του ηγέτη, όταν καλείται να πάρει σημαντικές για το κοινωνικό σύνολο αποφάσεις,

- να διαπιστώσουν την τραγικότητα των προσώπων που καλούνται να επιλέξουν ανάμεσα στον εύκολο δρόμο της υποταγής που εξασφαλίζει την επιβίωση και την ανηφορική πορεία της αντίστασης που εξασφαλίζει την αθανασία,
- να συνειδητοποιήσουν τον συλλογικό πόνο που προκαλεί μια εθνική συμφορά, τη μεταβίβαση του πόνου αυτού στις άλλες γενιές και τους τρόπους με τους οποίους οι επόμενες γενιές προσεγγίζουν τις ιστορικές στιγμές του παρελθόντος.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να διαπιστώσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων,
- να κατανοήσουν τα μέσα (εκφραστικά μέσα, λεξιλόγιο, στοιχεία στιχουργικής) με τα οποία η ποίηση πραγματεύεται και προβάλλει το θέμα στο οποίο αναφέρεται,
- να κατανοήσουν τη λειτουργία της ποίησης στη διαχείριση του συλλογικού πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά στις επόμενες γενιές,
- να διαπιστώσουν τα χαρακτηριστικά του ύφους του ιστορικού κειμένου,
- να αντιμετωπίσουν κριτικά τα ιστορικά κείμενα συγκρίνοντάς τα με τα ποιητικά τόσο ως προς το ύφος όσο και ως προς τους στόχους που υπηρετούν.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές να αποκτήσουν δεξιότητες ώστε:

- να διακρίνουν στα ποιητικά κείμενα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης,
- να εντοπίζουν και να αξιολογούν τα μέσα με τα οποία η ποίηση παρουσιάζει τα θέματα που πραγματεύεται,

- να διαβάζουν κριτικά τις ιστορικές πηγές διακρίνοντας την ιστορική αφήγηση από τη θέση του ιστορικού-συγγραφέα απέναντι σε πρόσωπα και γεγονότα,
- να συγκρίνουν το έργο και τους στόχους του ιστορικού και του ποιητή,
- να χειρίζονται με ευχέρεια τα προγράμματα δημιουργίας χρονογραμμής και εννοιολογικών χαρτών,
- να αντιμετωπίζουν κριτικά το διαδίκτυο, όχι δηλαδή ως απλοί δέκτες πληροφοριών αλλά ως συνδιαμορφωτές του παγκόσμιου διαδικτυακού υλικού, μέσω της ανάρτησης προσωπικού υλικού στην ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια,
- να συνεργάζονται στο πλαίσιο μιας ομάδας .

Διδακτικές πρακτικές

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές συνεργάστηκαν στο πλαίσιο των ομάδων στον χώρο της σχολικής τάξης, καθώς και στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της περιοχής τους. Επίσης, συνεργάστηκαν εκτός σχολικού ωραρίου προκειμένου να εκπονήσουν τις δραστηριότητες που τους ανατέθηκαν για το σπίτι. Οι μαθητές μελέτησαν τα ποιητικά κείμενα που τους δόθηκαν και επιπλέον, με καθοδήγηση του καθηγητή τους, επέλεξαν τα ιστορικά κείμενα από τα οποία άντλησαν τις πληροφορίες που απαιτούσαν οι δραστηριότητες του σεναρίου. Ο εκπαιδευτικός παρενέβαινε όποτε το θεωρούσε απαραίτητο καθοδηγώντας και δίνοντας τις απαραίτητες διευκρινήσεις στους μαθητές. Στο τέλος του σεναρίου ανατέθηκε σε όλους τους μαθητές η εκπόνηση ατομικής εργασίας για να διαπιστωθεί ο βαθμός απόκτησης των δεξιοτήτων που προβλέπονταν στο σενάριο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο εντάσσεται στην ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» και είχε στόχους που συνάδουν με το αντίστοιχο [Πρόγραμμα Σπουδών](#) για

το μάθημα της Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου. Εξετάστηκε η παρουσίαση μιας ιστορικής προσωπικότητας μέσα από ιστορικά και ποιητικά κείμενα. Επιλέχθηκε η μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου, γιατί θεωρήθηκε πως έχει ενδιαφέρον για τους μαθητές να εξετάσουν τη δράση ενός ηγέτη ο οποίος κλήθηκε να διαχειριστεί μια μεγάλη εθνική κρίση και να πάρει αποφάσεις για το σύνολο και τον εαυτό του. Η δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου είναι αντικείμενο ιστορικής έρευνας και παράλληλα συγκινεί τους ποιητές από τα χρόνια της Άλωσης έως τις μέρες μας. Θεωρήθηκε ότι οι μαθητές της Α΄ Λυκείου, που έχουν την τάση (της ηλικίας τους) να ασκούν κριτική σε όσα αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους, θα δέχονταν με ενδιαφέρον να εξετάσουν κείμενα που προσεγγίζουν από διαφορετική σκοπιά μια ιστορική μορφή και καταλήγουν σε διαφορετική θέση: από την αμφισβήτηση της δράσης του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου (βλ. ιστορικό έργο του Γιάννη Κορδάτου) έως τον θαυμασμό για την αυτοθυσία του (βλ. παραδοσιακά και μοντέρνα ποιήματα που αναφέρονται στο τέλος του αυτοκράτορα).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το [Πρόγραμμα Σπουδών](#) για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου περιέχει την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» και προβλέπει τη μελέτη χαρακτηριστικών της μοντέρνας και παραδοσιακής ποίησης. Παράλληλα, στα Προγράμματα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας και των τριών τάξεων του Λυκείου προβλέπεται η μελέτη ιστορικών πηγών. Ειδικότερα, η Βυζαντινή Ιστορία διδάσκεται στη Β΄ Λυκείου.

Στο πλαίσιο αυτό, που διαμορφώνουν τα Προγράμματα Σπουδών, το σενάριο περιλαμβάνει την εξέταση των χαρακτηριστικών παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο και παράλληλα, την εξέταση ιστορικών κειμένων με το ίδιο θέμα. Επομένως, μπορεί το σενάριο να εφαρμοστεί τόσο στην Α΄ όσο και στη Β΄ Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο σενάριο αξιοποιήθηκαν εφαρμογές των ΤΠΕ, όπως η δημιουργία χρονογραμμής και εννοιολογικού χάρτη. Θεωρείται ότι η δημιουργία χρονογραμμής βοήθησε τους μαθητές να αποκτήσουν συνολική θεώρηση μιας ιστορικής περιόδου, των τελευταίων ετών της χιλιετούς Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, καθώς αποτύπωσε παραστατικά τη χρονική σχέση των γεγονότων. Ο εννοιολογικός χάρτης χρησιμοποιήθηκε ως μέσο οπτικοποίησης των πληροφοριών που άντλησαν οι μαθητές κατά την αποκωδικοποίηση του ιστορικού κειμένου, με κριτήριο τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, αλλά και ως μέσο κριτικής αντιμετώπισης του υλικού που εξετάστηκε και συνέβαλε στην ανάπτυξη ιστορικής σκέψης από τους μαθητές (Οικονόμου 2012).

Επιπλέον, η χρήση των ΤΠΕ κατέστησε την εκπαιδευτική διαδικασία πιο ενδιαφέρουσα και ελκυστική, καθώς χάρη στις ΤΠΕ δόθηκε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό πλαίσιο μέσω των δραστηριοτήτων ανάρτησης ενός άρθρου στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων¹

«Ανακάλημα της Κωνσταντινούπολης». Στο *Ποιητική Ανθολογία, Β΄. Μετά την Άλωση (15ος και 16ος αιώνας)*. Επιμ. Λίνος Πολίτης, 15-16. Αθήνα: Δωδώνη, 1985 [1965].

«Το πάρσιμο της Πόλης 29 Μαΐου 1453». Στο *Συλλογή Δημοτικών ασμάτων. Παλαιών και νέων*. Επιμ. Αθ. Ιατρίδης, 15-16. Αθήνα: Τυπογραφείον Δ. Αθ. Μαυρομμάτη, 1859.

Γεώργιος Βιζυηνός, «Ο τελευταίος Παλαιολόγος». *Αττίδες Αύραι*, 59. Αθήνα: Ερατώ, 2006 [1884].

¹ Βλ. και στον Φάκελο με το συνοδευτικό υλικό.

Οδυσσέας Ελύτης, «Θάνατος και Ανάσταση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου». *Ετεροθαλή*, 41-43. Αθήνα: Ίκαρος, 1974.

Κ. Π. Καβάφης, «Θεόφιλος Παλαιολόγος». *Άπαντα Ποιητικά*, 262. Αθήνα: Ύψιλον/Βιβλία, 1990.

Κώστας Καρυωτάκης, «Μαρμαρωμένη Βασιλιά». Στο *Τα ποιήματα (1913-1928)*. Επιμ. Γ. Π. Σαββίδη, 221. Αθήνα: Νεφέλη, 1992.

Γιώργος Ξενάριος, *Η πτώση του Κωνσταντίνου* (απόσπασμα), 57-61. Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Μιχαήλ Δούκας. *Βυζαντινοτουρκική Ιστορία* Επιμ. Βρ. Καραλής, 481-485, 523-525, 529-531, 542-543. Αθήνα: Κανάκης, 1997.

Ελισάβετ Ζαχαριάδου. «Κωνσταντίνος ΙΑ΄ και Μωάμεθ Β΄. Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως». Στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ. Θ*, 205-213. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1980.

Γιάνης Κορδάτος. *Ακμή και παρακμή του Βυζαντίου*, 528-590. Αθήνα: Μπουκουμάνη, 1974.

Μιχαήλ Κριτόβουλος. *Βυζαντίου Άλωσις*. Επιμ. Φ. Καλαϊτζάκης, 143-147. Αθήνα: Δημιουργία, 1999.

Νικόλαος Νικολούδης. «Ιωάννης Η΄ και Κωνσταντίνος ΙΑ΄». Στο *Ιστορία των Ελλήνων. τ.8 Βυζαντινός Ελληνισμός: Υστεροβυζαντινοί χρόνοι*. Επιμ. Αλ. Σαββίδης, 428-461. Αθήνα: Δομή, 2006.

John Julius Norwich, *Σύντομη ιστορία του Βυζαντίου*, 558- 571. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη, 1999.

Georg Ostrogorsky. *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους τ.3*. Μτφ. Ιω. Παναγόπουλος, 254-277. Αθήνα: Ιστορικές Εκδόσεις Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, 2006.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α φάση (1 ώρα)

Στην Α' φάση (διάρκειας μίας ώρας), στόχος της οποίας ήταν να εισαχθούν οι μαθητές στο θέμα της διδακτικής ενότητας μέσω των προσωπικών τους βιωμάτων, των προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών τους (Κελεπούρη & Χοντολίδου 2012: 66), κλήθηκαν να θυμηθούν γεγονότα, πρόσωπα και στοιχεία του βυζαντινού πολιτισμού, τα οποία είχαν διδαχθεί στο Γυμνάσιο. Αποδείχτηκε ότι οι γνώσεις τους ήταν περιορισμένες. Άλλωστε, αγνοούσαν σημαντικά βυζαντινά μνημεία της Βέροιας, της πόλης κοντά στην οποία βρίσκεται ο τόπος κατοικίας τους. Ωστόσο, ήταν σε θέση να αναφέρουν μεμονωμένα ιστορικά γεγονότα (ίδρυση Κωνσταντινούπολης, χτίσιμο Αγίας Σοφίας, υγρό πυρ, Σχίσμα Εκκλησιών, Άλωση) που αφορούσαν το Βυζάντιο, χωρίς όμως να μπορούν να τα εντάξουν σε κάποιο ιστορικό πλαίσιο.

Με καθοδήγηση του διδάσκοντα, οι ομάδες αναζήτησαν υλικό στο διαδίκτυο και εκπόνησαν την πρώτη δραστηριότητα. Από τις πέντε ομάδες οι τρεις δημιούργησαν χρονογραμμή χρησιμοποιώντας την εφαρμογή Dipity, στην οποία είχαν ήδη εγγραφεί κατά τη διάρκεια του μαθήματος της Πληροφορικής. Δεν κατέστη δυνατή η χρήση της προτεινόμενης στο συνταγμένο σενάριο εφαρμογής Timertime, γιατί απαιτούσε οικονομική συνδρομή. Δύο ομάδες προτίμησαν να κάνουν την εργασία σε αρχείο Word. Έτσι, δόθηκε αφορμή να γίνει σύντομη συζήτηση με θέμα πώς επηρέασε το αποτέλεσμα ο ένας και ο άλλος τρόπος εργασίας. Διαπιστώθηκε ότι η χρήση της χρονογραμμής ανάγκασε τους μαθητές να δουλέψουν πιο αφαιρετικά σε σχέση με τις ομάδες που προτίμησαν το Word και με μια απλή αντιγραφή-επικόλληση μετέφεραν στο έγγραφο τους πληροφορίες που αφορούσαν στο Βυζάντιο χωρίς να τις επεξεργαστούν². Στο τέλος της ώρας, παρουσιάστηκαν κυρίως οι

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *ergasia_1* και *ergasia_2*.

χρονογραμμές και έγινε σύντομη συζήτηση με θέμα ποιο από τα γεγονότα που επέλεξαν οι ομάδες θα αποτελέσει πηγή έμπνευσης για έναν ποιητή. Έτσι, οι μαθητές ενημερώθηκαν ότι βασικός άξονας του σεναρίου θα ήταν η σύγκριση ιστορικών και ποιητικών κειμένων με θέμα το τέλος του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου.

Αν και δεν στάθηκε δυνατό να γίνει χρήση του Wiki, επειδή το εργαστήριο πληροφορικής δεν ήταν διαθέσιμο κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου, οι ομάδες είχαν στη διάθεσή τους τις χρονογραμμές που δημιουργήθηκαν, καθώς ο διδάσκων ανήρτησε όλες τις εργασίες σε έναν λογαριασμό της εφαρμογής Dipity, του οποίου οι μαθητές είχαν τον κωδικό πρόσβασης. Έτσι, κατέστη δυνατό να ανατεθεί η εργασία για το σπίτι, η οποία προέβλεπε να λάβουν υπόψη τους τις εργασίες όλων των ομάδων και να διορθώσουν ή να συμπληρώσουν τη δική τους χρονογραμμή. Ο διδάσκων, έχοντας πρόσβαση σε όλες τις εργασίες, τις σχολίασε και διέκρινε την πιο περιεκτική χρονογραμμή, η οποία συμπεριλάμβανε το συνολικό υλικό των υπόλοιπων εργασιών και επιπλέον περιείχε εικόνες συνοδευόμενες από τις απαραίτητες πληροφορίες για αυτά που θεωρήθηκαν τα πιο σημαντικά γεγονότα του Βυζαντίου³. Θεωρείται ότι, αν και δεν έγινε χρήση του Wiki, επιτεύχθηκε, χάρη στη χρήση της εφαρμογής Dipity, η συνεργασία μαθητών και εκπαιδευτικού ακόμη και εκτός του σχολικού ωραρίου, όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο.

Β΄ Φάση (9 ώρες)

Τις υπόλοιπες διδακτικές ώρες οι μαθητές συνέχισαν με την εκπόνηση των δραστηριοτήτων της Β΄ φάσης (διάρκειας εννιά ωρών), που αφορούσαν στη μελέτη ιστορικών πηγών και ποιημάτων.

Οι μαθητές επισκέφθηκαν τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Βέροιας (βρίσκεται σε απόσταση πέντε χιλιομέτρων από το σχολείο), προκειμένου να γνωρίσουν τον χώρο

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία *ergasia_3* και *ergasia_4*.

και να αναζητήσουν τα βιβλία στα οποία στηρίζονταν οι δραστηριότητες της φάσης αυτής. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα διατέθηκαν τέσσερις διδακτικές ώρες (μετακίνηση με λεωφορείο, ξενάγηση και εργασία στη Βιβλιοθήκη). Προτάθηκαν βιβλία για να επιλέξει και να δανειστεί κάθε ομάδα, το ένα εκ των οποίων με καθοδήγηση του διδάσκοντα. Η επιλογή δεν ήταν τόσο ελεύθερη όσο προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο, προκειμένου να επιλεγούν τελικά βιβλία ιστορικών με διαφορετική προσέγγιση του θέματος που θα μελετούσαν οι μαθητές. Ωστόσο, θεωρείται ότι στο μέτρο του δυνατού και με δεδομένο τον περιορισμό του διαθέσιμου χρόνου, τελικά, οι μαθητές λειτούργησαν κριτικά, αφού σε κάθε ομάδα προτάθηκαν δύο βιβλία, τα οποία διέτρεξαν προκειμένου να βγάλουν πρόχειρα συμπεράσματα για τη στάση του ιστορικού απέναντι στο θέμα και από τα οποία επέλεξαν αυτό που θα μελετούσαν. Έτσι, οι μαθητές είχαν συμμετοχή στην επιλογή του προς μελέτη υλικού, μέσα όμως στα όρια που τέθηκαν από τον διδάσκοντα. Τελικά, οι ομάδες επέλεξαν να αξιοποιήσουν ως ιστορικές πηγές τα παρακάτω βιβλία:

- 1^η ομάδα: Μιχαήλ Δούκας. *Βυζαντινοτουρκική Ιστορία* Επιμ. Βρ. Καραλής, 481-485, 523-525, 529-531, 542-543. Αθήνα: Κανάκης, 1997.
- 2^η ομάδα: John Julius Norwich, *Σύντομη ιστορία του Βυζαντίου*, 558- 571. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη, 1999.
- 3^η ομάδα: Γιάνης Κορδάτος. *Ακμή και παρακμή του Βυζαντίου*, 528-590. Αθήνα: Μπουκουμάνη, 1974.
- 4^η ομάδα: Μιχαήλ Κριτόβουλος. *Βυζαντίου Άλωσις*. Επιμ. Φ. Καλαϊτζάκης, 143-147. Αθήνα: Δημιουργία, 1999.
- 5^η ομάδα: Ελισάβετ Ζαχαριάδου. «Κωνσταντίνος ΙΑ΄ και Μωάμεθ Β΄. Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως». Στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. τ. 8, 205-213. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1980.

- 6^η ομάδα: Georg Ostrogorsky. *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους* τ.3. Μτφ. Ιω. Παναγόπουλος, 254-277. Αθήνα: Ιστορικές Εκδόσεις Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, 2006.

Οι μαθητές στην πλειονότητά τους μελέτησαν στο σπίτι τα κείμενα που επέλεξαν· την έκτη και έβδομη ώρα ασχολήθηκαν κατά ομάδες με την εργασία της αποδελτίωσης πληροφοριών από αυτά.

Επειδή, όπως ειπωθηκε, δεν ήταν διαθέσιμο το εργαστήριο πληροφορικής, η εργασία που αφορούσε στη δημιουργία εννοιολογικού χάρτη δόθηκε για το σπίτι. Ο εννοιολογικός χάρτης θεωρείται από τον διδάσκοντα σημαντικό εργαλείο προκειμένου οι μαθητές να οπτικοποιήσουν τις πληροφορίες προσεγγίζοντας κριτικά την ιστορική πηγή και να αναπτύξουν έτσι ιστορική σκέψη (Οικονόμου 2012). Οι μαθητές κλήθηκαν λοιπόν να διαπιστώσουν τη δράση του ιστορικού ήρωα και την άποψη που διατυπώνει ο ιστορικός στο έργο του για αυτόν, κατανοώντας την υποκειμενική επιστημονική διάσταση στη θεώρηση των ιστορικών γεγονότων. Στη συνέχεια, τους ζητήθηκε να αποτυπώσουν παραστατικά τα συμπεράσματά τους σε έναν εννοιολογικό χάρτη δείχνοντας τη σχέση ανάμεσα στη δράση του ήρωα, στην άποψη του ιστορικού και στα συμπεράσματα των ερευνητών-μαθητών. Για τη δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη προτάθηκε στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν την εφαρμογή Text2mindmap.

Τελικά, δέκα από τους είκοσι έξι μαθητές έκαναν ηλεκτρονικό εννοιολογικό χάρτη και τέσσερις τον έκαναν χειρόγραφο. Παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια της τάξης επιλεγμένες εργασίες και ακολούθησε σύντομη συζήτηση για την αξία της διαδικτυακής εφαρμογής για την κατασκευή εννοιολογικού χάρτη. Οι μαθητές αναγνώρισαν την πρακτική της χρησιμότητα, καθώς προσφέρει πολλές δυνατότητες, όπως είναι η εισαγωγή εικόνας⁴, ωστόσο θεώρησαν ότι το τελικό αποτέλεσμα όσον αφορά στην ουσία της εργασίας, δηλαδή την επιλογή και παρουσίαση των βασικών

⁴ Βλ. στον Φάκελο τεκμηρίων το *ergasia_5*.

πληροφοριών τη δράσης του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ήταν ίδιο με την αντίστοιχη χειρόγραφη εκδοχή⁵. Η μη χρήση του Wiki δεν επέτρεψε στους μαθητές να έχουν στη διάθεσή τους όλες τις εργασίες, προκειμένου να εκπονήσουν στο σπίτι τη σύνθεση του συνόλου των πληροφοριών από τις εργασίες των ομάδων και να τις παρουσιάσουν σε έναν συγκεντρωτικό εννοιολογικό χάρτη.

Την όγδοη, ένατη και δέκατη διδακτική ώρα οι ομάδες εκπόνησαν εργασίες που αφορούσαν στη μελέτη ποιημάτων⁶ παραδοσιακών και μοντέρνων, εμπνευσμένων από τη μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, και διατύπωσαν σε συνεχές κείμενο τα συμπεράσματα στα οποία είχαν καταλήξει, βάσει και των ερωτημάτων που έθετε το φύλλο εργασίας σχετικά με την ποιητική αποτύπωση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και την αξία της λογοτεχνίας στη διαχείριση του συλλογικού πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά. Στην κατανομή των ποιημάτων έγιναν κάποιες αλλαγές από τον διδάσκοντα σε σχέση με ό,τι προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο, με κριτήριο το επίπεδο και τις δεξιότητες κάθε ομάδας.

Συγκεκριμένα, κάθε ομάδα ασχολήθηκε με διαφορετικό ποίημα:

- 1η ομάδα: «Ανακάλημα της Κωνσταντινούπολης», δημοτικό τραγούδι
- 2η ομάδα: Γεώργιος Βιζυηνός, «Ο τελευταίος Παλαιολόγος»
- 3η ομάδα: «Το πάρσιμο της Πόλης, 29 Μαΐου 1453», δημοτικό τραγούδι
- 4η ομάδα: Κώστας Καρυωτάκης, «Μαρμαρωμένη Βασιλιά»
- 5η ομάδα: Κ. Π. Καβάφης, «Θεόφιλος Παλαιολόγος»
- 6η ομάδα: Οδυσσέας Ελύτης, «Θάνατος και Ανάστασις του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου»

Κάθε ομάδα απάντησε σε ερωτήματα του φύλλου εργασίας σχετικά με τις πληροφορίες του ποιήματος για τον Παλαιολόγο, κάνοντας παράλληλα συσχετισμό με τα στοιχεία για τη ζωή και το έργο του από τις ιστορικές πηγές. Στη συνέχεια,

⁵ Βλ. ό.π. το αρχείο *ergasia 6*.

⁶ Βλ. τον Φάκελο με συνοδευτικό υλικό.

εξήγησαν τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη τους, η λογοτεχνία εμπνέεται από σημαντικές ιστορικές στιγμές του παρελθόντος και από ιστορικές μορφές σαν τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο· αναφέρθηκαν στις επιλογές του αυτοκράτορα που κλήθηκε να πάρει σημαντικές αποφάσεις σε καίριες για τους συμπολίτες του στιγμές και να επιλέξει ανάμεσα στην επιβίωση και την αυτοθυσία. Επίσης, οι μαθητές διαπίστωσαν τη συμβολή της λογοτεχνίας στη διαχείριση του συλλογικού πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά, μελετώντας τα μέσα με τα οποία τα παραδοσιακά ή μοντέρνα ποιήματα πραγματεύονται το θέμα τους. Αφού τα παιδιά μελέτησαν τα χαρακτηριστικά της μοντέρνας και παραδοσιακής ποίησης σε πίνακα που τους δόθηκε, κατέταξαν το ποίημα που μελέτησαν στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση, στηρίζοντας την απάντησή τους σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου και της μορφής του.

Οι εργασίες παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια της τάξης. Δόθηκαν οδηγίες σε όλους να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην παρουσίαση και να κρατήσουν τις απαραίτητες σημειώσεις προκειμένου να τις συμβουλευτούν για την εκπόνηση ατομικής εργασίας στο σπίτι. Η εργασία αυτή προέβλεπε τη σύνταξη ενός άρθρου με θέμα την ποιητική ανάπλαση της δράσης του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου. Για τη σύνταξή του οι μαθητές έπρεπε να έχουν πρόσβαση στις εργασίες όλων των ομάδων που κατά το αρχικό σενάριο θα ήταν αναρτημένες στο Wiki. Επειδή αυτό δεν ήταν εφικτό, δόθηκαν σε όλα τα παιδιά φωτοτυπίες της δουλειάς των ομάδων προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες της εργασίας. Παραδόθηκαν στον διδάσκοντα δεκαοχτώ εργασίες σε σύνολο είκοσι έξι μαθητών.

Η μη χρήση του Wiki είχε ως αποτέλεσμα η επιλογή της αρτιότερης εργασίας που δημοσιεύτηκε στη Βικιπαίδεια να γίνει μόνο από τον διδάσκοντα⁷. Η προοπτική δημοσίευσης των εργασιών των μαθητών στη δημοφιλή για τους χρήστες του διαδικτύου ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια θεωρείται ότι εξασφάλισε τη

⁷ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το [ergasia_7](#).

δημιουργία αυθεντικού επικοινωνιακού πλαισίου, καθώς οι μαθητές είχαν επίγνωση της συγγραφής μιας εργασίας με αποδέκτη όχι μόνο τον καθηγητή τους, αλλά τα εκατομμύρια των χρηστών του διαδικτύου. Επίσης έγινε κατανοητό ότι οι δημοσιεύσεις στο διαδίκτυο δεν προέρχονται πάντα από ειδικούς και για αυτό πρέπει να αντιμετωπίζονται κριτικά από το κοινό.

Γ' φάση (1 ώρα)

Την τελευταία διδακτική ώρα εφαρμογής του σεναρίου, αφού έγινε ολιγόλεπτη συζήτηση στην τάξη σχετικά με την εργασία που επιλέχθηκε να αναρτηθεί στη Βικιπαίδεια, οι μαθητές κλήθηκαν να παραγάγουν τον δικό τους λόγο αξιοποιώντας τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν στις προηγούμενες φάσεις του σεναρίου (Κελεπούρη & Χοντολίδου 2011: 66). Μελέτησαν ατομικά ένα απόσπασμα από το έργο του Γιώργου Ξενάριου *Η πώση του Κωνσταντίνου*, το οποίο, αν και κατατάσσεται στην νεοελληνική πεζογραφία, χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ποιητικό αφήγημα. Μελέτησαν, επίσης, ένα μικρό απόσπασμα από το άρθρο του Νικόλαου Νικολούδη με τίτλο «Οι ύστατοι Παλαιολόγοι: Ιωάννης Η' και Κωνσταντίνος ΙΑ'». Και τα δύο κείμενα πραγματεύονται τις τελευταίες στιγμές του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Η εργασία απαιτούσε να γίνει σύγκριση του λογοτεχνικού κειμένου με το ιστορικό, ως προς τις πληροφορίες που δίνονται για το τέλος του αυτοκράτορα, το ύφος και τους στόχους που υπηρετεί το καθένα. Καθώς οι μαθητές είχαν ήδη μελετήσει ιστορικά και ποιητικά κείμενα που αναφέρονται στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, συγκρίνοντάς τα μεταξύ τους, κλήθηκαν να αξιοποιήσουν γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν τις προηγούμενες διδακτικές ώρες. Εκτίμηση του διδάσκοντα ήταν ότι σε σημαντικό βαθμό ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις της εργασίας.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το φύλλο εργασίας είναι κοινό για όλες τις ομάδες.

Α΄ φάση

1^η ώρα

1. Αφού θυμηθείτε γεγονότα, πρόσωπα και μνημεία του Βυζαντίου να τα τοποθετήσετε σε μια χρονογραμμή που θα δημιουργήσετε στον υπολογιστή σας (προτείνεται η χρήση του [Dipity](#)). Να εμπλουτίσετε τη χρονογραμμή σας με εικόνες αξιοποιώντας και βυζαντινά μνημεία της περιοχής σας. Την εργασία σας θα την παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης πριν από το τέλος της διδακτικής ώρας.
2. Κατά την παρουσίαση της εργασίας σας σημειώστε τις παρατηρήσεις που σας έγιναν. Επίσης, κατά την παρουσίαση της εργασίας των άλλων ομάδων, σημειώστε ό,τι νομίζετε πως θα ήταν χρήσιμο να συμπληρώσετε στη δική σας χρονογραμμή.
3. Συζήτηση: ποια από τα γεγονότα και τα πρόσωπα της ιστορίας του Βυζαντίου, τα οποία παρουσιάστηκαν στις χρονογραμμές των ομάδων πιστεύετε ότι θα ενέπνεαν έναν ποιητή και γιατί;
4. Εργασία στο σπίτι: να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και, με βάση τις σημειώσεις σας και τις χρονογραμμές που έχουν αναρτήσει οι άλλες ομάδες στη διαδικτυακή εφαρμογή Dipity, να διορθώσετε και να συμπληρώσετε ό,τι κρίνετε απαραίτητο στη χρονογραμμή σας.

Β΄ φάση

2^η, 3^η, 4^η και 5^η ώρα

1. Θα μεταβούμε όλοι μαζί στη Δημόσια Βιβλιοθήκη. Να συνεργαστείτε με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σας και να επιλέξετε ένα από τα βιβλία που σας προτείνονται, τα οποία αναφέρονται στα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου ως την Άλωση και συγκεκριμένα στη δράση του τελευταίου αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου. Να έχετε υπόψη σας ότι στο σχολείο θα εργαστείτε ομαδικά προκειμένου να αποδελτιώσετε τις πληροφορίες που περιέχονται στο βιβλίο το οποίο επιλέξατε και αναφέρεται στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο.
2. Εργασία στο σπίτι: να μελετήσετε τα αποσπάσματα από τα βιβλία που επιλέξατε, τα οποία αναφέρονται στη δράση του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, τα τελευταία χρόνια πριν από την Άλωση της Πόλης. Αν δεν βρείτε τόσα αντίτυπα όσα τα μέλη της ομάδας σας, να φροντίσετε να τα δανειστούν όλοι ώστε να είναι έτοιμοι για την εκπόνηση των εργασιών της επόμενης διδακτικής ώρας.

6^η και 7^η ώρα

1. Να αποδελτιώσετε τις πληροφορίες που περιέχονται στα αποσπάσματα από τα ιστορικά έργα που μελετήσατε και αφορούν στη δράση του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, κατά τα τελευταία χρόνια του Βυζαντίου ως την Άλωση. Επίσης, να διαπιστώσετε και να παρουσιάσετε τη θέση του ιστορικού απέναντι στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο. Τα συμπεράσματά σας να τα παρουσιάσετε με τη βοήθεια ενός εννοιολογικού χάρτη (προτείνεται η χρήση του [Text 2 Mind Map](#)) με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται ποιες από τις δράσεις του ιστορικού ήρωα προβάλλει ο ιστορικός συγγραφέας και ποια άποψη εκφράζει για αυτές. Την επόμενη διδακτική ώρα θα παρουσιάσετε την εργασία σας στην ολομέλεια της τάξης.

8^η και 9^η ώρα

1. Αφού μελετήσετε τα παρακάτω ποιήματα που αντιστοιχούν στην ομάδα σας και αναφέρονται στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο, να εκπονήσετε τις δραστηριότητες που ακολουθούν:

1η ομάδα: «Ανακάλυψη της Κωνσταντινούπολης», δημοτικό τραγούδι

2η ομάδα: Γεώργιος Βιζυηνός, «Ο τελευταίος Παλαιολόγος»

3η ομάδα: «Το πάρσιμο της Πόλης, 29 Μαΐου 1453», δημοτικό τραγούδι

4η ομάδα: Κωνσταντίνος Καρυωτάκης, «Μαρμαρωμένη Βασιλιά»

5η ομάδα: Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, «Θεόφιλος Παλαιολόγος»

6η ομάδα: Οδυσσεάς Ελύτης, «Θάνατος και Ανάσταση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου».

- Ποιες πληροφορίες για τον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο δίνονται στα ποιήματα; Γιατί αυτές οι πληροφορίες ευαισθητοποίησαν τους ποιητές που εμπνεύστηκαν από τη μορφή του Παλαιολόγου; Να συσχετίσετε τις πληροφορίες αυτές με τις αντίστοιχες που αντλήσατε από τις ιστορικές πηγές.
- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η συμβολή των ποιημάτων στη διαχείριση του πόνου που προκαλεί μια εθνική συμφορά στις επόμενες γενιές;
- Με ποια μέσα αναδεικνύουν τη μορφή του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου τα ποιήματα που μελετήσατε;
- Έχοντας υπόψη σας τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που σας δίνονται στον σχετικό πίνακα, να εντοπίσετε στα ποιήματα που μελετήσατε χαρακτηριστικά με βάση τα οποία θα κατατάσσατε τα συγκεκριμένα ποιήματα στην παραδοσιακή ή μοντέρνα ποίηση.

10^η ώρα

1. Να παρουσιάσετε τις εργασίες που εκπονήσατε τις δύο προηγούμενες διδακτικές ώρες. Κατά την παρουσίαση των εργασιών κάθε ομάδας να κρατάτε τις απαραίτητες σημειώσεις για να εκπονήσετε στο σπίτι την παρακάτω εργασία.
2. Εργασία στο σπίτι: τα μέλη κάθε ομάδας να συνεργαστείτε εκτός σχολείου και, αφού λάβετε υπόψη σας τις σημειώσεις σας και τις εργασίες όλων των ομάδων που παρουσιάστηκαν κατά την έβδομη διδακτική ώρα, να συνθέσετε ένα άρθρο με θέμα την ποιητική ανάπλαση της δράσης του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου από τους νεοέλληνες ποιητές. Να έχετε υπόψη σας ότι ο καθηγητής σας θα επιλέξει το άρθρο που θα αναρτηθεί στην ελεύθερη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια για να συμπληρώσει το λήμμα για τον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ Παλαιολόγο.

Γ΄ φάση

11^η ώρα

Έχοντας υπόψη σας τις πληροφορίες που αντλήσατε από ποιητικά και ιστορικά κείμενα σχετικά με τη δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, καθώς και τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης που εντοπίσατε στα ποιήματα τα οποία μελετήσατε τις προηγούμενες διδακτικές ώρες, να εκπονήσετε ατομικά την παρακάτω εργασία, η οποία θα αξιολογηθεί από τον καθηγητή σας:

Σας δίνονται αποσπάσματα από το έργο του Γιώργου Ξενάριου *Η πτώση του Κωνσταντίνου*, το οποίο, αν και κατατάσσεται στην νεοελληνική πεζογραφία, χαρακτηρίζεται ποιητικό αφήγημα, καθώς και από το ιστορικό άρθρο του Νικόλαου Νικολούδη με τίτλο «Οι ύστατοι Παλαιολόγοι: Ιωάννης Η΄ και Κωνσταντίνος ΙΑ΄». Αφού τα μελετήσετε, να γράψετε ένα άρθρο στο οποίο θα συγκρίνετε μεταξύ τους το λογοτεχνικό με το ιστορικό έργο, ως προς τις πληροφορίες που δίνουν για το τέλος του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, το ύφος των δύο κειμένων και τους στόχους που υπηρετούν.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου είναι δυνατό να επεκταθεί η μελέτη των ιστορικών πηγών, κυρίως αν απευθύνεται σε μαθητές της Β΄ Λυκείου, οι οποίοι διδάσκονται Βυζαντινή Ιστορία. Επίσης, αν το σενάριο εφαρμοστεί στην Α΄ Λυκείου, στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», είναι δυνατό να περιοριστεί η έκταση των ιστορικών πηγών που θα μελετήσουν οι μαθητές, αν ο διδάσκων θέλει να επιμείνει περισσότερο στα λογοτεχνικά κείμενα. Σε αυτήν την περίπτωση μπορεί εκ των προτέρων να επιλέξει σύντομα αποσπάσματα από ιστορικά έργα που αναφέρονται στη δράση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ή να παραπέμψει τους μαθητές σε ιστοσελίδες με ιστορικό περιεχόμενο.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Κατά την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκε να εργαστούν οι μαθητές τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι σε διαδικτυακό περιβάλλον. Ωστόσο, εκτός από την πρώτη ώρα δεν ήταν δυνατή η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής στο σχολείο και έτσι χρειάστηκε να τροποποιηθούν αρκετές δραστηριότητες του σεναρίου και παράλληλα να προσαρμοστούν οι επιδιωκόμενοι στόχοι. Το πρόβλημα της αδυναμίας κάποιων μαθητών να εργαστούν στο σπίτι σε διαδικτυακό περιβάλλον αντιμετωπίστηκε με την ενθάρρυνση του διδάσκοντα να εργαστούν στους χώρους της Δημόσιας Βιβλιοθήκης, εντός της οποίας δίνεται στο κοινό η δυνατότητα χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Επιπλέον, προκειμένου να εξοικονομηθεί πολύτιμος διδακτικός χρόνος, οι μαθητές είχαν εκ των προτέρων ασκηθεί στο μάθημα της Πληροφορικής στη χρήση των εφαρμογών δημιουργίας χρονογραμμής (Dipity) και εννοιολογικού πίνακα (Text2mindmap).

Τέλος, διαπιστώθηκε δυσκολία στο να επιλέξουν οι μαθητές τα ιστορικά βιβλία από τα οποία θα αντλούσαν υλικό για να εκπονήσουν σχετική εργασία. Για τον λόγο

αυτό χρειάστηκε καθοδήγηση από τον διδάσκοντα, ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό από όσο προβλεπόταν στο σενάριο.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γρυντάκης Μ. Γ. 2001. Το παράθεμα ως στοιχείο για διατύπωση ερωτήσεων και ανάπτυξη κριτικής σκέψης. *Εκπαιδευτικά* 59-60: 72-76.

Καλόγηρος, Β. 2012. Το μάθημα της Ιστορίας και οι μαθητές. Στάσεις και προβλήματα. *Εκπαιδευτικά* τ.103- 104: 71.

Κελεπούρη Μ. & Ε. Χοντολίδου. 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnias_2.pdf [21/8/2013]

Οικονόμου, Β. 2012. Νοητικοί και Εννοιολογικοί χάρτες στην ιστοσελίδα [Η τεχνολογία στην εκπαίδευση](#) [21.8.2013].